

דף כח

‘גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת’ – כן הובא בפוסקים. ומדובר כשיש חשש לפגיעה בכלי דם.

בספר קצות השלחן (קלו, ב'די השלחן) כתב להוכיח מהירושלמי שאין האצבעות בכלל גב היד לענין זה (עפ"י שמירת שבת כהלכתה).

בפסקי הרי"ד פרש כוונת הגמרא שלא כמשמעות שאר פוסקים: דוקא בחילול כגון זה הנידון כאן שהוא איסור דרבנן, אבל באיסור דאורייתא אין התר אלא במסוכן למות.

‘כל מכה שצריכה אומד – מחללין עליה את השבת’ – כן היא גרסת רש"י (ורבנו חננאל גרס אחרת). ותימה מה חידוש יש כאן, הלא ספק נפשות הוא? יש לומר שמשמיענו אע"פ שהחולה אומר שאינו כלום, ואין כאן רופאים – כיון שהיא מכה מסוכנת הנראית לעינינו שצריכה רפואה ושיש בה ספק מיתה – מחללים עליה את השבת (ריטב"א).

‘אמר אביי: תא שמע... חושש הוא דלא, הא כאיב ליה טובא שפיר דמי?’ – צריך באור מה ראייה היא זו, הלא שונה גמיעה שאין בה מלאכה דאורייתא ואף ללא סכנה היא מותרת. וכן קשה ממה שהביאו להוכיח ממעשה דר' יוחנן, שמא אין ברפואה שלה חילול שבת דאורייתא? ואפשר לומר, אע"פ שאין שם מלאכה דאורייתא, היות ואפשר לעשותן בשינוי, כגון לגמוע ולבלוע [כמוזכר בסיפא – שבת קיא], וכגון מה שאמרו (שם קלד:) נותנים חומץ ושמן חוץ למכה ושותת ויורד לתוכה – הלכך אילולא שהיתה סכנה בדבר, היו צריכים לעשות בשינוי, ומכך שהתירו ללא שינוי משמע שיש בה משום סכנה (רמב"ן בע"ב).

‘צפידנא’ – יש מן החוקרים המזהים אותה עם מחלת הצפדינה; מחלה קשה המתפתחת על ידי גרעון בויטמין 'סי'. סימני הצפדינה: התרופפות החניכיים שבפה עד כדי נשירת השיניים, שטפי דם פנימיים, חולשה גופנית כללית.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה ע) כתב שצריך עיון רב במחלת בשר שינים הידועה כיום, שיוצא דם בשעת אכילה וכד', אבל לא שמענו אם גומרת בבני מעים – האם נידונית כצפדינא. ולפי האמור אין מקום לספק זה.

[יש חילוק בין צפידנא למכה אחרת שבתוך פיו; בצפידנא מחללים אפילו החולה והרופא אומרים שאין צריך לחלל, כי כן מקובל ביד חז"ל שסכנה היא. ואילו שאר כאב שיניים שנחשב 'מכה של חלל' [כשכואב הרבה וכל גופו חלה מכך, הגם שלא נפל למשכב], אין מחללים אלא בסתם, אבל לא כשהרופא או החולה אומרים אין צריך (עפ"י משנ"ב שכתב סק"ח מהפמ"ג. וע"ע פרטים נוספים בשו"ת שבט הלוי ח"ה ע).]

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג צא) השיב אודות חולה במחלה שאין בה סכנה, והוא עלול לבוא על ידי מחלתו למחלה אחרת שיש בה סכנה – שמותר לו לקחת תרופה ביום הכיפורים [אפילו עם מים – כשאי אפשר לו לבלוע ללא מים], כי מחלתו נידונית כמחלה שיש בה סכנה. וכתב להוכיח זאת מכאן, שמשמע שהמחלה עצמה לא היתה אלא בשיניים (ערש"י), וגם רפואתה לא היתה אלא לשיניים ולחניכיים, אלא

שאם לא ירפאם יגיע למצב של מחלה בבני מעיים, ואעפ"כ הותר לחלל שבת לרפא את השיניים. עכ"ד.

לפי תאור המחלה דלעיל נראה לכאורה שמחלה אחת היא, שמתבטאת בשיניים. אלא שנראה פשוט שאין כל חילוק בהגדרה הרפואית של המחלה, אלא הכלל הוא שמצב מסוים העלול להתדרדר ולהגיע למצב סכנה באם לא יקח את רפואתו עתה – גם מצב שכזה נידון כחשש פיקוח נפש.

ואולם נראה ודאי שלא הותר לחולה שכזה טיפול חיצוני לשיניים ולחניכיים שאין בו כדי למנוע את דרדור המצב. לא הותר אלא טיפול שיש בו כדי למנוע את סכנת הדרדור, וכזו היתה הרפואה שנתנה לו אותה מטרוניתא.

'לאלקא דישראל לא מגלינא' – 'צ"ע אמאי אין זו שבועת שוא' (מהגר"א נבנצל שליט"א).
הערת הגר"מ מאזוז שליט"א: 'ולדעתי נראה שלא הוציא רבי יוחנן שבועה מפיו כלל, אלא במקום שיאמר 'באלהא דישראל דלא מגלינא' [שזו שבועה ודאי אע"פ שלא אמר שבועה ממש] אמר לאלהא דישראל לא מגלינא, וא"כ לא אמר כלום שהכל גלוי וידוע לפניו. ומצינו שבועה בשם ה' בלי אמירת שבועה: חי ה' אשר פדה את נפשי מכל צרה (מלכים-א א) ובשירי ר' שמואל הנגיד 'בצורי – אלכדנו בתוך מצודי'. וכן דרך בכל הש"ס לומר 'האלקים' או 'אלהא' סנינא לכו (יומא ט סע"ב) בלי לשון שבועה, והשומע מבין מאליו'.

א"ה: לכאורה לשון הגמרא 'אשתבע לה לאלקא דישראל... והא אשתבע לה...' – מורה שהיתה זו שבועה. וכן הראשונים בריש נדרים ובפרק שבועת העדות הוכיחו מכאן לענין דין שם בשבועה. אך נראה שכוונת הרב שליט"א שלפי תירוץ הגמרא 'לאלקא דישראל לא מגלינא' הא לעמיה ישראל מגלינא' אכן לא היתה זו שבועה כלל. וכן יש לדייק מלשון הזהב של רש"י (ביומא פד. ד"ה דגלי). והוכחת הראשונים הנ"ל לענין שם בשבועה היא רק לפי מאי דסלקא דעתין דהויא שבועה.

'ורמא ליה יעקב מינא סמא אשקיה' – אף על פי שאמרו לעיל (כו:): שאסור להתרפאות מן המינים בכל אופן, זהו דוקא כשמרפא בשם עבודת כוכבים או על ידה, אבל ריפוי סתמי מתרפאים, הגם שהמרפא הוא מין האדוק לעכו"ם (תוס' לעיל ושאר ראשונים).
'ולענין אבנים שיש בו טבעות הידועין בסגולות ידועות – נראה גם כן שמתרפאין מהן, ואפילו מן הכומרין והמינים' (ריטב"א).

'אדם חשוב שאני. והא ר' אבהו... רופא מומחה... שאני ר' אבהו דמוקמי ביה מיני בנפשייהו תמות נפשי...' – לפי גרסתנו זו, אין לפי המסקנא מקור לדין 'אדם חשוב' שמותר לו להתרפא על ידי נכרי, שהרי חזרו מתירין זה ותרצו ב'רופא מומחה'. וזו הסיבה לכך שהרי"ף והרמב"ם השמיטו דין 'אדם חשוב' (ב"ח יו"ד קנה).

ואולם הריטב"א גרס 'אלא שאני ר' אבהו...'. – וחוזרים לתירוץ הראשון שאדם חשוב שאני, ור' אבהו, הגם שהיה אדם חשוב, היו לו שונאים שהתנכלו לו. ולגרסא זו יש התר דאדם חשוב למסקנא. (וכ"ה בטור יו"ד שם. והב"י תמה על השמטת הרי"ף והרמב"ם. וכנראה היתה גרסתו 'אלא').

'גרדא דיבלא וגירדא דאסנא או ניקרא מקילקלתא' – מלבד פרוש רש"י, מובא בערוך (ערך 'גרד') לפרש: 'גירדא דיבלא' – מה שמגרדין מבלואות בגדים; 'גירדא דמסנא' (כן גרסתו) – שמגרדין מן המנעל במקום הבשר; 'ניקרא מקילקלתא' – כתייתן, סמרטוטין.

'פרוונקא דמלאכא דמותא... פרוונקא דאשתא' – 'פרוונקא' – שליח, המקדים להודיעו על הסכנה

הקריבה לבוא (ר"ח. ובערוך (ערך פרוונקא) כתב: 'יש בריה שמהלך לפני ארי וקורין אותה פרוונקא'. וע"ע אודות חיה קטנה המהלכת לפני הארי בפרוש רבנו חננאל שבת עז: ובערוך ערך 'מפגיע'; תשובות הגאונים (אסף. תרפט, עמ' קסז); תשובות רש"י (אלפנבין, רנז). ובמובא בספר מגדים חדשים שבת עז:).

'סימטא' – כנראה הכוונה למכה מוגלתית בעור [פרונקל']

(ע"ב) 'סבור מיניה, הני מילי הוא דשחקי סמנין מאתמול...' – דעתם היתה שאין בדבר משום סכנת נפש אלא סכנת עוורון (כפרש"י), ואין מחללין שבת באיסור תורה על סכנת אבר. ואמר רב יהודה שאין הדבר כן אלא יש כאן סכנת נפשות וכמעשה שארע לשמואל, ולכן הותרו אף מלאכות דאורייתא. ומכאן שלא הותר לחלל שבת משום סכנת אבר אלא בשבות דרבנן (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ג ערב; ריטב"א ועוד).

'עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת, מאי טעמא? דשורייני דעינא באובנתא דליבא תלוי' – נחלקו הדעות בין הפוסקים שבדורות האחרונים; יש הסבורים שמצב העיוורון כשלעצמו נידון תמיד כחשש סכנה, ויש הסבורים שאין מצב העיוורון בגדר פיקוח נפש, אלא מחלת עינים בלבד נחשבת כמצב של סכנה. בין השאר יש לשאלה זו השלכות בנוגע להוצאת קרנית מן המת לצורך השתלה לעיור. (ע' בספרים הרבים המצוינים ב'אנציקלופיה הלכתית רפואית' לד"ר א. שטינברג נ"י כרך ב' ערך 'השתלת אברים' עמ' 227 ואילך).

'דיצא' – כאבים נוקבים, כפרש"י

הרפואות המוזכרות בתלמוד – כתבו הקדמונים שאין להשתמש בהן; אם משום שנשתנו הטבעים או משום שאיננו מבינים את שמות העשבים והחומרים המוזכרים ואין אדם יכול לעמוד על זיהוים, ולכן אסור להשתמש באותן רפואות, שלא יבואו להרהר אחר דברי רבותינו ויוציאו עליהם לעז;

'אמר לנו מהרי"ל: כל הרפואות והלחשים שבכל התלמוד, אסור לנסות אותם משום דאין אדם יכול לעמוד על עיקרם, וכי לא יעלו בידם ילעגו וילגלו על דברי חכמים, מלבד הא דאיתא במסכת שבת סוף פרק במה אשה, מי שנתחב לו עצם בגרונו מביא מאותו המין, רצה לומר מאותו מין עצם, ויניח לו על קדקדו ויאמר הכי: חד חד נחית וכו'. והלחש הזה בדוק ומנוסה הוא, לכן אותו לבד הותרו ולא שום אחד יותר' (ספר מהרי"ל, לקוטים שבסוף הספר. והוזכר בהגהות רעק"א ליו"ד שלו, א ובשבת קט). וכן הביא מהרש"ל (ים של שלמה חולין פ"ח יב): 'חרם הקדמונים שאין לסמוך על רפואות התלמוד כדי שלא להוציא לעז על החכמים הקדמונים, ולא ידעו שיש שינוי במקומות, וכל שכן בזמנים שהדורות פוחתים והולכים...'. (ע"ע בספרים שצוינו באנצ. הלכתית-רפואית כרך ב' ערך 'השתנות הטבעים' עמ' 258, ובספר מגדים חדשים שבת סו).

זו לשון המהרש"א (בגטין סח סע"ב): '... ומתוך זה תראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות, כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למבינים לשונם, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה'.

ליקוטים מפוסקים אחרונים

'מכה של חלל... גב היד וגב הרגל... מכה שצריכה אומד... אישתא צמירתא... צפדינא... האי פדעתא... עין שמרדה...' – מצאנו לנכון להעתיק כאן מתוך הספר 'שמירת שבת כהלכתה' (לב, יא; לה, יג; לד, ח), דינים השייכים לרפואת מכות ומחלות שיש בהן חשש סכנה, שמחללים עליהן את השבת (ציוני המקורות וההערות – מועתקים גם הם משם):

'במקרים הבאים יש לנהוג בחולה כדין חולה שיש בו סכנה, גם קודם שנקבע הדבר על ידי הרופא:
א. חום גבוה עם הרגשה רעה וטרם נקבע סיבתו (שמעתי מהגרש"ז אריערבך (שליט"א) [זצ"ל], ועיין גם יו"ד בב"י סוסי' קלד ד"ה ובתשובה אחרת וערוה"ש סי' שכח, כו, וע"ע שו"ת אג"מ או"ח קכט, ומה שכותב עליו בשו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' טו פ"ז סק"ג בשם הרופאים, ועיין גם סידור מנחת ירושלים בהגהות ר"פ עפשטיין זצ"ל על קונטרס הרפואה הערה 17. ועיין חזו"א נט, ד, דבתינוק גם חום כלשהו בכלל סכנה הוא, וכ"ה בשו"ת אג"מ הנ"ל, לעומת זאת בשו"ת ציץ אליעזר הנ"ל כותב בשם הרופאים שלא כדבריהם, וכ"ה בהגהות הגרפ"ע זצ"ל הנ"ל).

ב. חום אפילו לא גבוה, אם הוא בא כתוצאה ממחלה שבריאה או באיברים פנימיים אחרים ואנשים רגילים לחשוש קצת לסכנה (שם בשו"ת אגרות משה).

ג. פצע שבפנים הגוף, דהיינו מן השיניים ולפנים (ס' שכח, ג, ע"ש דשינים עצמם בכלל, היכי דכאיב ליה טובא וחלה כל גופו, שם במ"ב סק"ח, וע"ש סקט"ו, דאם הרופא או החולה אומרים שאין צריך – שאין מחללין, ועיין שו"ת שארית יעקב יד, ג);

שטף-דם פנימי (שם בשו"ע);

כאב פנימי חזק שסיבתו אינה ידועה ומעורר חשש למחלה רצינית (שם בביה"ל ד"ה ודוקא, ועיין שו"ע הרב יו"ד קפו בקו"א סק"א ד"ה מ"ש הח"צ, ועיין סידור מנחת ירושלים בהגהות הגר"פ עפשטיין זצ"ל הערה 3, דדוקא שנתקלקל אחד האיברים, אבל מיושמים אין נקראים מכה, וע"ע בביה"ל הנ"ל, דאם כאיב ליה טובא באחד האיברים הפנימיים ומסופק לו שמא נתקלקל שם באיזה דבר, ואין שם רופא בעיר, מותר ליסע אחר רופא, וכ"ה בשו"ע הרב הנ"ל).

ד. שטף דם עורקי או ורידי (להבדיל מדליפה ורידית איטית).

[אין לחלל את השבת בשל דליפה ורידית איטית, כי על פי רוב אפשר להפסיקה על ידי לחץ ישיר על הפצע או ע"י הרמת האבר הפצוע.

שטף דם יש בו משום פיקוח נפש, ומותר לקשור את העורק ולעשות את כל הדרוש כדי להפסיקו, ואין בענין זה מקום להגבלות (דעת רופא)].

ה. שבר פתוח או שבר עם תזוזה של קצות שברי העצם בעצמות הארוכות, ואפילו חשש לכזה, וכל שכן שבר בגולגולת או בעמוד השדרה או כל שבר אחר בפנים הגוף (דעת רופא).

ו. מכה על גב היד או על גב הרגל (סי' שכח, ו, ועיין ע"ז כח. תד"ה מכה שע"ג – דהיינו חולי שעלה שם מאליו) כשיש חשש לפגיעה בכלי הדם (עיין קצוה"ש סי' קלו בבדה"ש סק"א, דאין גב האצבעות בכלל גב היד לענין זה, ע"ש ראיתו מהירושלמי).

ז. פצע עמוק או חתך עמוק שנגרם על ידי סכין או כלי ברזל אחר (סי' שכח, ז ובביה"ל ד"ה מחמת, וע"ש ערוה"ש סע' כו, ועיין קצוה"ש סי' קלו בבדה"ש סק"ב);

מכה חזקה בברזל (ע"ש בביה"ל, ועיין מו"ק סי' שכח ד"ה ואם החתך ותורת שבת סק"ח);

חתך שנעשה על ידי כל דבר מזוהם (דעת רופא);

פצע שזוהם על ידי אדמה או על ידי כל דבר אחר המזוהם ואשר אם לא יטפלו בו כראוי – יכול להביא לידי סכנה. (ודע כי אפשר להשהות את זריקת האנטיסטאנוס שעות מספר. דעת רופא).

ח. פצע מזוהם שיש בו נפיחות או שגרם לדלקות בלוטות הלימפה שליד המפרקת, בבית-השחי, במפשעה או בצוואר (דעת רופא, והדין הוא אפילו אם הפצוע מתהלך ככריא, עיין סי' שכח, ח).

ט. פצע שנמשך ממנו קו אדום ויש חשש להרעלת הדם (כנ"ל בהערה הקודמת).

י. חטט (פורונקל) גדול, או אפילו קטן כאשר הוא בשפתיים (עיין סי' שכח בתהלה לדוד סק"ט);

מחלה באחד מאברי הגוף, אם יש לחוש שעלולה להתפתח סכנה לכל הגוף כולו (סי' שכח במ"ב סקמ"ט, וע"ש בערוה"ש סע' יח, ועיין יו"ד קנו בש"ך סק"ג ובאו"ח סי' שכח בפמ"ג מז, ושו"ת שארית יעקב יד, ושו"ת מלמד להועיל יו"ד לב. ועיין ע"ז כח: במאירי ד"ה עין ובהרה שם סק"ח).

יא. קוץ או רסיס שחדר מתחת לצפורן (דעת רופא).

יב. מכת חום או שמש [להבדיל מכווית חום או שמש] (דעת רופא).

יג. עקיצה של צירעה או של דבורה וכיו"ב אצל אדם הסובל מרגישות לסוג עקיצה זו (דעת רופא).

יד. נשיכת כלב שוטה, נחש, עקרב [גם שחור] (דעת רופא), נשיכת בעלי-חיים אחרים כגון סוס וחמור, שלגביה קיים חשש שהיא מסוכנת (עיין סי' שכח, ו), וכן שריטת חתול (דעת רופא).

טו. הרעלה, כגון על ידי שתיית נפט או דטרגנטים למיניהם, או ע"י בליעת פרי מורעל, צמח ארסי, כדורי נפתלין, כדורי שינה בכמות גדולה, רעל עכברים (עיין סי' שכח, ו), וכן בליעת מחט ובליעת כל גוף חד אחר (דעת רופא).

טז. איבוד הכרה, הלם או חשש להלם בשל נפילת משא כבד על אדם או מפאת כאב ביותר (דעת רופא).

יז. הכואב כאב קל בעינים, אל לו לעשות שום טיפול לרפואה. (סי' שכח, כ ובמ"ב ס"ק ס"ד).

במקרה של כאב-עינים חזק יותר או במקרה של דלקת עינים – מותר ליתן טיפות עינים (עיין אגלי טל מלאכת טוחן, יז), וכן מותר לשים משחה בתוך העין [מתוך שפופרת או באמצעות מקל] (ושמעתי מהגרש"ז אויערבך [וצ"ל], דלא שייך בכה"ג משום איסור ממרח, כיון שאין שום כוונה למרוח חלק עת המשחה בתוך העין). ומותר להמיס גבישי בור במים רתוחים, אפילו אם חמים הם [וטוב להמנע מעירוי מים מכלי ראשון על גבישי הבור, אלא יתן את הגבישים בתוך מים שנמצאים בכלי שני], ולנקות בהם את העינים. אבל אסור להשתמש לצורך זה בצמר גפן, משום איסור סחיטה, ואפילו לקחת את צמר-הגפן במלקט – אסור. ומותר להכניס את מי הבור בתוך כוסית מיוחדת לרחוץ את העינים. וכן יש מקום להקל לשרות

במי הבור קצה של מטלית ובלבד שתהא נקיה לגמרי, ולשימה על העין, אבל אסור לסחוט את המטלית בכל אופן.

מחלות עינים רציניות הריהן בגדר פיקוח נפש (סי' שכח, ט).

[בספר דברי חכמים (סעיף 388) מובא בשם פוסקי דורנו שאדם שעניו כואבות מעט, מותר לזלף לו טיפות עינים מפני שהעינים נחשבות מקום סכנה. ויש לפקפק אם נמסרה השמועה בדקדוק, שהרי מבואר בגמרא שאין התר כשניכר שעושה לשם רפואה. ולכאורה צריך לומר שפוסקים אלו דיברו רק בדלקת וכד', וכמו שכתב בש"כ].

דף כט

'שני לדג – דם. שני לדם – דג' – כלומר, י כול לאכול דג או להקזי דם, אך אין זו רפואה. והכוונה למעט יום הראשון שסכנה היא לו. וכן כתוב בפסקי התוס'.

ורמזו נוטריקון נתנו בדבר: **'שופך דם האדם באדם דמו ישפך' – שופך דם היום – אוכל דג מחר. ביום אכילת דג – מחר דמו ישפך** (תורת חיים).

קצת סמך לפרש שדג רפואה היא למאבד דם, במה שאמרו (בב"ב קלג: וברש"י) בבנו של יוסף בן יעזר שכשילדה אשתו הלך וקנה לה דג לצורכה.

'לכודא – בשיכרא' – רבנו חננאל (כת: וכ"ה בערוך) פרש 'כודא' – רוח האוחזת את האשה לאחר לידה.

'ויש אומרים אף קשואין...' למה נקרא שמן קשואין מפני שהן קשין לכל גופו של אדם כחרבות – מקובל להניח שהכוונה למלפפון שלנו [ה'קישואים' שלנו לא היו בתקופה ההיא בארץ ישראל]. ולא נהגו עתה להקפיד בדבר. ואין לך בענין זה אלא כפי מה שנהגו (ע' הליכות שלמה ח"א פרק שני – ארחות הלכה הערה 103).

(ע"ב) 'ההולכין לתרפות...' – פולחן של ע"ז, מלשון 'תרפים' (ירושלמי). גם 'תורף' משמש כינוי לערוה (ע' ברכות כד.), דהיינו מקום טינופת (הר"ר שמעיה, בתוס' להלן לב:). והכל ענין אחד (ריטב"א שם. וכן אמרו במדרש (תנחומא ויצא יב) 'למה נקרא תרפים – לפי שהן מעשה תורף, מעשה טומאה').

'וחרס הדרייני' – מבואר בגמרא שהוא חרס הספוג ביין, שכששוררו במים יוצא היין הבלוע בו. ונחלקו בגמרא (לב:) האם נאסר השימוש בחרס עצמו, כגון לסמוך בו כרעי המטה, אם לאו. ומבואר שהאיסור שנאמר במשנה מדבר על היין עצמו היוצא מן החרס. ויש לשאול מה בא להשמיענו, הלא לכאורה הוא דבר פשוט.

ושמא בא לומר שאף על פי שעבר זמן על הבלוע, אין כאן דין 'נותן טעם לפגם' כבשאר איסורים שאם עבר על הבלוע לילה – נתיישן ונפגם ואינו אוסר את התבשיל. ואכן נפסק (בשלחן ערוך יו"ד קלז, א) לגבי שאר כלים האסורים משום יין נסך, שאין חילוק בין בני יומן לשאינן בני יומן, שכל שמתיישנים מוסיף היין טעם לשבת. (ומקור הדבר בשו"ת הרא"ש (יטו, ו) וכ"ה בתה"ד רא), ופרש שהיין אינו דומה לתבשיל שאפילו הוא בעינו טעמו נפגם, לא כן היין, התישנותו טוב לו. ולזכר ראייה – שכלי יין, יותר שהם ישנים יותר הם טובים והיין משיבית בתוכם).

ועדיין צריך באור מה חידוש יש כאן, הלא הדין של 'טעם לפגם' אינו שייך אלא לגבי טעם בלבד, ולא לגבי דבר שהוא בעין, והלא בחרס הדרייני נחשב היין כעומד בעין, כמו שמבואר בגמרא (לב). ופשיטא שאסור (מהרב ע"ר שליט"א. ואפשר דהוה אמינא בהיותו ספוג בחרס נשתנה שמו ושוב אינו 'יין' ונפקע איסורו, שלא גזרו רבנן בזה, קמ"ל).